

Круглий стіл «Обробка чутливих персональних даних: український контекст та міжнародні стандарти»

Законом України від 6 липня 2010 року Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додатковий протокол до неї. Цим самим Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити дотримання прав і свобод людини, зокрема, права на недоторканність приватного життя, передбаченого статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та гарантованого статтею 32 Конституції України.

Для запровадження реальних механізмів реалізації взятого на себе зобов'язання Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про захист персональних даних», який набув чинності 1 січня 2011 року і став основоположним актом національного законодавства у сфері захисту персональних даних.

Починаючи з 2014 року функції контролюючого органу за дотриманням законодавства про захист персональних даних здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Разом з тим, процеси цифровізації (соціальні мережі, месенджери, відеоспостереження, е-сервіси), тісно пов'язані з обробкою персональних даних як в нашій державі так і у світі динамічно змінюються, у зв'язку з чим постало питання актуалізації та осучаснення законодавства у цій сфері.

Перед нами постають нові виклики, щодо належного забезпечення права людини на приватність. Для вирішення зазначених питань необхідне прийняття відповідних рішень щодо осучаснення законодавства України в сфері захисту персональних даних.

Зазначене підтверджується і кількістю звернень до Уповноваженого, яких у 2020 році надійшло 2031 повідомлення про порушення прав людини на захист персональних даних, що порівняно з 2019 роком (1061) майже удвічі більше.

За результатами аналізу отриманих Уповноваженим повідомлень вбачається, що більшість з них стосувалися:

- 1) порушення права людини на невтручання в особисте і сімейне життя під час здійснення колекторської діяльності (близько 1500);
- 2) незаконне поширення персональних даних через мережу Інтернет;
- 3) неправомірне витребування згоди на обробку персональних даних у випадках, коли така згода не потрібна, неправомірного поширення персональних даних у месенджерах та соціальних мережах;
- 4) порушення права на захист персональних даних під час впровадження електронних сервісів.

Завдання щодо осучаснення законодавства у сфері захисту персональних даних стоїть перед нами відповідно до Угоди про асоціацію Україна – ЄС, на виконання якої у 2017 році Урядом прийнято відповідний план заходів, що включає в себе удосконалення законодавства про захист персональних даних з метою приведення його у відповідність до Загального Регламенту ЄС про захист даних (так званий GDPR).

Цього також вимагає і Модернізована Конвенція 108+, яку наша держава має ратифікувати.

З огляду на це, мною у 2020 році прийнято рішення про створення Міжвідомчої робочої групи з розроблення законодавчих пропозицій у сфері захисту персональних даних.

До роботи над відповідними змінами у сфері захисту персональних даних було залучено усі заінтересовані сторони. Це представники від державних органів влади і від міжнародних організацій, національні та міжнародні фахівці у цій сфері.

За результатами роботи в Секретаріаті Уповноваженого напрацьовано проект нової редакції Закону України «Про захист персональних даних», в якому максимально враховані всі новели європейського законодавства, закріплені в GDPR.

В березні 2020 року законопроект було передано на розгляд Голові Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, для прийняття рішення як суб'єкта законодавчої ініціативи.

В Комітеті Верховної Ради прийнято рішення про необхідність доопрацювання цього законопроекту і я вдячна пану Дмитру Валерійовичу Лубінцю за надану можливість долучитись до робочої групи з доопрацювання законопроекту.

В рамках співпраці з робочою групою нами надавались практичні рекомендації з проблемних питань у сфері захисту та обробки персональних даних, які ми виявляємо під час здійснення перевірок, та про які нам повідомляють громадяни у своїх зверненнях.

Законопроект, в першу чергу значно розширює права суб'єктів персональних даних, а також покладає на володільців та розпорядників більш широкий перелік вимог щодо обробки та захисту даних.

Це відповідає вимогам та стандартам наших міжнародних партнерів, а прийняття даного законопроекту розширить громадянам України можливість захищати своє право на приватність.

Також велику увагу в законопроекті приділено захисту даних під час транскордонної передачі.

Враховуючи те, що темою сьогоднішнього обговорення є питання обробки чутливих персональних даних слід зазначити, що з урахуванням вимог GDPR законопроектом додатково визначено нові категорії чутливих персональних даних, а саме:

- дані, що стосуються сексуальної орієнтації;
- психометричні дані.

Говорячи про «психометричні дані» зауважу, що на сьогодні визначення цього терміну відсутнє в національному законодавстві, у зв'язку з чим необхідно максимально виважено поставитись до надання визначення такому терміну саме в цьому законопроекті.

Доцільно розглянути можливість залучити відповідні державні органи (можливо звернутись до Міністерства охорони здоров'я та до експертів з відповідної сфери) з метою обговорення проекту нового терміну «психометричні дані».

Окремо хочу зазначити про ще один проект Закону, який містить питання «чутливих персональних даних», а саме «Проект Закону про державну реєстрацію геномної інформації людини», що має врегулювати реєстрацію та обробку державними органами геномної інформації на рівні закону. Законопроект вже зареєстрований у Верховній Раді (реєстр. № 4265).

Перш за все, зазначаю, що я підтримую необхідність якнайшвидшого прийняття такого закону з огляду на те, що мова йде про обробку та захист саме чутливих даних.

Водночас, маю до зазначеного проекту зауваження та застереження, які надавались профільному Комітету Верховної Ради України. Вони стосувались зокрема:

- питання чіткого визначення мети обробки даних;
- строків зберігання чутливої інформації, яку буде збирати держава;
- питань доступу до бази даних геномної інформації;
- добровільності реєстрації геномної інформації людини;
- переліку осіб, геномна інформація яких підлягає обов'язковій державній реєстрації;
- передбачення відповідальності за неправомірне поширення інформації з бази даних геномної інформації.

Прошу народних депутатів, врахувати мою позицію під час доопрацювання цього законопроекту.

Обробка особливої категорії даних завжди знаходиться у полі зору Уповноваженого. Так, в рамках стратегічних напрямів діяльності Уповноваженого у 2019 та 2020 роках працівниками Секретаріату здійснювались перевірки медичних закладів щодо дотримання ними права на приватність під час функціонування Електронної системи охорони здоров'я. Під час зазначених перевірок були встановлені системні порушення законодавства. У зв'язку з цим, Уповноважений долучився до робочої групи з напрацювання Концепції розвитку електронної системи охорони здоров'я в межах якої надавав практичні рекомендації щодо усунення зазначених порушень та питань організаційно-управлінського, технічного, ресурсного забезпечення, доступності та безпеки персональних даних громадян при впровадженні електронної системи охорони здоров'я. Надані, під час спільної роботи, рекомендації Уповноваженого були враховані.

Окрім цього, з метою стримування поширення пандемії COVID-19, Уряд здійснював заходи, зокрема запуск мобільного додатку «Дій Вдома» (Вдома), функціонування якого передбачає обробку чутливих даних. Задля недопущення порушень прав людини для контролю за додержанням Урядом балансу між правом на невтручання в особисте і сімейне життя та необхідністю здійснення заходів із запобігання поширенню пандемії COVID-19 Уповноваженим здійснювалась співпраця з Мінцифри в межах якої наголошено на необхідності врегулювати функціонування зазначеного сервісу на законодавчому рівні.

Враховуючи надану можливість хочу також висловити свою позицію щодо необхідності створення нового наглядового органу в сфері захисту персональних даних та доступу до публічної інформації, та наголосити на тому, що такий орган має бути максимально незалежним, для того щоб посадові особи під час здійснення свої повноважень, керувались принципами неупередженості та об'єктивності.

Тому прошу шановних народних депутатів під час розроблення відповідного законопроекту про такий орган приділити особливу увагу питанню визначення статусу та підпорядкованості органу, оскільки цього вимагає GDPR та Конвенція 180+, а також врахувати рішення Європейського Суду щодо невиконання зобов'язання членами ЄС (а саме Республікою Австрія та Федеративною Республікою Німеччина) стосовно забезпечення незалежності наглядового органу.

Також хочу звернути увагу на необхідність залучити до обговорення питання фінансування створення нового наглядового органу Міністерство фінансів України.

Зі свого боку я всіляко буду підтримувати створення незалежного органу, без якого наразі фактично неможлива ратифікація нашою країною Конвенції 108+.

В свою чергу я, як Уповноважений з прав людини, буду здійснювати контроль за дотриманням гарантованого Конституцією права на невтручання у приватне життя.

Дякую за увагу!